

UNIVERZITET U SARAJEVU - FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA ORIJENTALNU FILOLOGIJU

ZAVRŠNI RAD

**UVODNE REČENIČKE PARTIKULE
U ARAPSKOM JEZIKU**

Mentor: prof. dr. Amra Mulović

Student: Šejla Delalić Nuković

Sarajevo, januar 2024.

UNIVERSITY OF SARAJEVO – FACULTY OF PHILOSOPHY

DEPARTMENT OF ORIENTAL PHILOLOGY

FINAL WORK

***'INNA* CLASS ACCUSATIVE PARTICLES**

Mentor: prof. dr. Amra Mulović

Student: Šejla Delalić Nuković

Sarajevo, January 2024

SADRŽAJ

1. UVOD	4
2. DEFINICIJA I UPOTREBA UVODNIH REČENIČKIH PARTIKULA.....	6
3. UVODNE REČENIČKE PARTIKULE U FUNKCIJI SUBORDINATORA U ARAPSKOM JEZIKU ...	9
3.1. أَنَّ KAO SUBORDINATOR U ARAPSKOM JEZIKU.....	9
3.1.1. أَنَّ KAO SUBORDINATOR OBJEKATSKE REČENICE	10
3.1.2. أَنَّ KAO SUBORDINATOR SUBJEKATSKE REČENICE	12
3.1.3. أَنَّ KAO SUBORDINATOR PREDIKATSKE REČENICE	13
3.1.4. أَنَّ KAO SUBORDINATOR KOJI UVODI REČENICU NA POZICIJI DRUGOG ČLANA GENITIVNE VEZE	14
3.1.5. أَنَّ KAO KOMPLEMENTIZATOR U IMENIČKOJ I PRIDJEVSKOJ FRAZI	15
3.2. إِنَّ KAO SUBORDINATOR OBJEKATSKE REČENICE U ARAPSKOM JEZIKU	16
3.3. لِأَنَّ KAO SUBORDINATOR UZROČNE REČENICE U ARAPSKOM JEZIKU	18
3.4. كَأَنَّ KAO SUBORDINATOR POREDBENE REČENICE U ARAPSKOM JEZIKU	20
3.5. SLOŽENI SUBORDINATORI SASTAVLJENI OD UVODNIH REČENIČKIH PARTIKULA I DRUGIH RIJEČI.....	21
3.5.1. بِمَا أَنَّ، فَإِنَّ kao subordinatori uzročne rečenice	21
3.5.2. حَتَّى إِنَّ kao subordinatori posljedne rečenice	22
3.5.3. لَوْ أَنَّ، مَعَ أَنَّ، رَغْمَ أَنَّ kao subordinatori dopusne ili koncesivne rečenice	23
4. UVODNE REČENIČKE PARTIKULE U FUNKCIJI KOORDINATORA U ARAPSKOM JEZIKU ...	25
4.1. لِكِنَّ KAO KOORDINATOR ADVERZATIVNE REČENICE U ARAPSKOM JEZIKU	25
4.2. SLOŽENI KOORDINATORI ISKLJUČNE REČENICE	27
5. UVODNE REČENIČKE PARTIKULE U ULOZI REČENIČKIH PRILOGA U ARAPSKOM JEZIKU	29
5.1. إِنَّ KAO REČENIČKI PRILOG.....	30
5.2. لَعَلَّ KAO REČENIČKI PRILOG	32
5.3. لَيْتَ KAO REČENIČKI PRILOG.....	34
6. ZAKLJUČAK	35
SAŽETAK.....	37
SUMMARY.....	38
IZVORI I LITERATURA	39

1. UVOD

Arapski gramatičari su riječi u arapskom jeziku podijelili na tri osnovne skupine, a to su: imena (الأَسْمَاءُ), glagoli (الْأَفْعَالُ) i partikule (الْحُرُوفُ). Uvodne rečeničke partikule, kao što im i sam naziv kaže, spadaju u treću skupinu, odnosno partikule. Uvodne rečeničke partikule predstavljaju skupinu partikula koje se na arapskom jeziku nazivaju إِنَّ وَّ أَمْثَلُهَا i one su dio klase riječi u arapskom jeziku koje se imenuju kao نَوَاسِخٌ, odnosno riječi koje zahtijevaju da se ime koje vrši funkciju subjekta ili topika, tj. tematiziranog elementa, u rečenici javi u akuzativu.

Rad smo podijelili na tri dijela, a to su: uvodne rečeničke partikule u funkciji subordinatora, uvodne rečeničke partikule u funkciji koordinatora i uvodne rečeničke partikule u funkciji rečeničkih priloga. Unutar ovih poglavlja, analizirat ćemo koje se sve uvodne rečeničke partikule pojavljuju kao subordinatori, koordinatori i rečenički prilozni. Svaka od uvodnih rečeničkih partikula primarno se javlja u određenoj funkciji, bilo da je riječ o subordinatoru, koordinatoru ili rečeničkom prilogu, s tim da se neke od ovih partikula mogu javiti u različitim funkcijama.

U ovom radu objasnit ćemo svaku od uvodnih rečeničkih partikula, odgovoriti na pitanja koja je njihova rekcija, koja je njihova sintaksička funkcija i koji su njihovi prevodni ekvivalenti u bosanskom jeziku. Definiirat ćemo sve vrste zavisnih rečenica koje uvode ove partikule kada se javljaju u službi subordinatora, uključujući objekatsku rečenicu, uzročnu, poredbenu, posljedičnu, dopusnu. Jedna od ovih partikula javlja se i kao koordinator suprotne i isključne rečenice. Za svaku od ovih funkcija ćemo ponuditi primjere i odgovarajuće prevode.

Također, definiirat ćemo subordinatore, koordinate i rečeničke priloge prije nego analiziramo i opišemo uvodne rečeničke partikule u ovim funkcijama. U ovom radu ćemo predstaviti i složene subordinatore i koordinate koji nastaju spajanjem uvodnih rečeničkih partikula i drugih riječi, te ćemo predstaviti koje vrste rečenica ovakve strukture uvode i njihove prijevodne ekvivalente.

Kada je riječ o strukturi rada, on se, pored uvoda, kratkog poglavlja posvećenog definiciji i pravilima upotrebe ovih partikula i zaključka, sastoji iz tri glavna dijela, a to su uvodne rečeničke partikule u funkciji subordinatora, koordinatora i rečeničkih priloga. Unutar glavnih poglavlja

ćemo naići na potpoglavlja, a to su: **أَنَّ** kao subordinator u arapskom jeziku u sklopu kojeg ćemo obraditi objekatsku rečenicu koju uvodi **أَنَّ** kao najfrekventniju, zatim ćemo obraditi subjekatsku i predikatsku rečenicu, te slučaj kada ova uvodna rečenička partikula uvodi komplement imeničke fraze. Zatim ćemo obraditi **إِنَّ** kao subordinator u arapskom jeziku koji uvodi objekatsku rečenicu, nakon toga **لَأَنَّ** koja uvodi uzročnu rečenicu i **كَأَنَّ** koja uvodi poredbenu rečenicu. U okviru ovog poglavlja, obradit ćemo složene subordinatore koji nastaju kombinacijom uvodnih rečeničkih partikula i drugih riječi koji uvode sljedeće tipove zavisnih rečenica: uzročnu, posljedičnu, dopusnu ili koncesivnu. U okviru poglavlja posvećenog uvodnim rečeničkim partikulama u funkciji koordinatora ćemo obraditi uvodnu rečeničku **لَكِنَّ** u funkciji koordinatora koji uvodi adverbzivnu rečenicu. Na kraju ćemo obraditi uvodne rečeničke partikule u službi rečeničkih priloga u arapskom jeziku. Unutar poglavlja posvećenog ovoj funkciji uvodnih rečeničkih partikula ćemo obraditi partikule: **إِنَّ، لَعَلَّ، لَيْتَ**.

Kao korpus analize upotrebe uvodnih rečeničkih partikula u arapskom jeziku koristit ćemo djelo *Dani (al-'Ayyām)* od autora Tahe Huseina (Ṭaha Ḥusayn) te prevode ovog djela Nijaza Dizdarevića i Esada Durakovića. U primjerima na arapskom jeziku ćemo podvući kompletne rečenice uvedene uvodnim rečeničkim partikulama, a u prevodu konstrukciju kojom se rečenice prevode, zatim analizirati primjer preuzet iz izvornika, ali i prevod kako bismo pokazali kako se ova skupina riječi prevodi na bosanski jezik. Izuzetak su primjeri koji potvrđuju upotrebu nekih uvodnih rečeničkih partikula u službi rečeničkih priloga kada ćemo u primjerima podvući samo partikulu i njen prevodni ekvivalent. U slučaju da u nekim primjerima budemo smatrali da prevod nije adekvatan, ponudit ćemo naš prevod.

Glavni cilj ovog rada jeste predstaviti polifunkcionalnost uvodnih rečeničkih partikula, te na primjerima opisati i analizirati ovo dominantno obilježje uvodnih rečeničkih partikula kao heterogene grupe elemenata. Također, želimo naglasiti da do sada ne postoji niti jedan naučni rad koji je obuhvatio ovu skupinu riječi kao jednu cjelinu, onako kako ćemo mi to uraditi u ovom radu. Vrijedno je pomena da su gramatičari uvodne rečeničke partikule klasificirali samo na osnovu toga što imaju istu rekciju, a kada je riječ o njihovim značenjima i funkcijama one su međusobno veoma različite što će ovaj rad potvrditi.

2. DEFINICIJA I UPOTREBA UVODNIH REČENIČKIH PARTIKULA

Uvodne rečeničke partikule predstavljaju skupinu partikula koje se na arapskom jeziku nazivaju **إِنَّ** i **إِنِّ** (i njoj srodne partikule). Za njih se kaže da su one partikule slične glagolima po formi budući da završavaju vokalom *a* kako završavaju svi glagoli u perfektu i po značenju budući da sadrže značenje glagola. Uvodne rečeničke partikule **إِنَّ** i **إِنِّ** ukazuju na naglašavanje ili isticanje, **كَأَنَّ** ukazuje na irealno poređenje budući da se tvori od prijedloga **كَ** i uvodne rečeničke partikule **أَنَّ**. Uvodna rečenička partikula **لَكِنَّ** ukazuje na adverzativnost, **لَيْتَ** ukazuje na izražavanje želje, a **لَعَلَّ** na izražavanje mogućnosti.¹

Uvodne rečeničke partikule dio su šire klase riječi u arapskom jeziku koje se nazivaju **نَوَاسِخٌ** (abrogatori semantičkog regensa imenske rečenice). No, ove partikule povezane su u jednu grupu elemenata jer zahtijevaju upotrebu akuzativa kao padeža imeničke fraze koja se javlja u funkciji subjekta imenske i glagolske rečenice u okviru koje je subjekat u inicijalnoj poziciji te topika rečenice sa tematiziranim elementom u strukturi.

Elementi ove skupine partikula se često upotrebljavaju kao subordinatori, tj. veznici u okviru zavisnosloženih rečenica, ali mogu imati i funkcije koordinatora, tj. veznika u okviru nezavisnosloženih rečenica i funkciju rečeničkih priloga. Autor Hossam Eldin navodi da je čistih partikula samo četiri, a to su: **إِنَّ**, **أَنَّ**, **لَعَلَّ**, **لَيْتَ**, dok su preostale tri uvodne rečeničke partikule morfološke izvedenice.² No, mi ćemo navesti ustaljenu podjelu. Uvodne rečeničke partikule u arapskom jeziku su:

- **إِنَّ** 'inna
- **أَنَّ** 'anna
- **كَأَنَّ** k'anna
- **لَكِنَّ** lākinna
- **لِأَنَّ** li'anna
- **لَيْتَ** layta
- **لَعَلَّ** la'alla

¹ Maḥmūd Ḥusnī Muḡālasa, *al-Naḥw al-Šāfi*, Mu'assasa al-Risāla, Bayrūt, 1997., str. 229.

² Hossam Eldin Ibrahim Ahmed, *Verbal Complementizers in Arabic*, [doktorska disertacija], The University of Utah, 2015., str. 41.

Kada je riječ o njihovom gramatičkom djelovanju, one se ponašaju na sljedeći način. Naime ove partikule, kao što smo već rekli, zahtijevaju akuzativ subjekta u formi imeničke fraze u imenskoj i glagolskoj rečenici sa subjektom na njenom početku, te topika u rečenici sa tematiziranim elementom. U nastavku slijede primjeri za različite strukture koje mogu biti uvedene uvodnim rečeničkim partikulama, za imensku rečenicu, glagolsku rečenicu i rečenicu sa tematiziranim elementom (struktura topik-komentar).

وَكَانَ صَاحِبُنَا يَسْمَعُ هَذَا الْحِوَارَ، وَكَانَ مُفْتَبِعًا أَنَّ أَبَاهُ مُحِقٌّ وَأَنَّ سَيِّدَنَا كَاذِبٌ.³

*Dječak je slušao razgovor, znajući pouzdano da je njego otac upravu, a da učitelj laže.*⁴

وَكَيْفَ لَا يَبْتَهِجُ وَقَدْ أَحَسَّ مِنْذُ الْيَوْمِ الْأَوَّلِ أَنَّهٗ اِرْتَفَعَ دَرَجَاتٍ؛⁵

*Kako da ne bude ponosen kad je od prvog dana osjetio da se visoko uzdigao.*⁶

... بِأَنَّ هَذَا الْعِلْمَ لَا حَدَّ لَهُ⁷ ...

*I imao je neodređen, ali snažan osjećaj, da to znanje nema granica...*⁸

Ako nema eksplicitno izraženog subjekta u formi imeničke fraze u rečenici onda se iza uvodne rečeničke partikule može javiti zamjenica, obično nenaglašena lična zamjenica koja se anaforički odnosi na ranije navedenu imeničku frazu, ali i pokazna zamjenica i odnosna zamjenica.⁹ Npr:

إِنَّكَ كَاذِبٌ.¹⁰

*Ti lažeš!*¹¹

³ Ṭaha Ḥusayn, *al-'Ayyām*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str.35.

⁴ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Esad Duraković, Svjetlost, Sarajevo, 1998., str.40.

⁵ Ṭaha Ḥusayn, *al-'Ayyām*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str.53.

⁶ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Nijaz Dizdarević, Svjetlost, Sarajevo, 1979., str.47.

⁷ Ṭaha Ḥusayn, *al-'Ayyām*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 110.

⁸ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Esad Duraković, Svjetlost, Sarajevo, 1998., str. 165.

⁹ Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librarie du Liban Publishers, s. a., str. 889.

¹⁰ Ṭaha Ḥusayn, *al-'Ayyām*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str.55.

¹¹ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Esad Duraković, Svjetlost, Sarajevo, 1998., str.15.

Treba naglasiti da subjekat imenske rečenice može biti razdvojen od uvodne rečeničke partikule, tj. ne mora nužno doći odmah iza partikule.¹² To se dešava kada u imenskoj rečenici dođe do inverzije subjekta i predikata u formi prijedložne fraze ili priloga, npr:

إِنَّ عَلِيَّ بَابِ عُرْفَتِي ضَابِطًا.¹³

Policajac je na vratima moje sobe.

إِنَّ هُنَاكَ طَرِيقَيْنِ مَفْتُوحَيْنِ أَمَامِي.¹⁴

Uistinu, postoje dva otvorena puta ispred mene.

Lična zamjenica trećeg lica iza uvodnih rečeničkih partikula ne mora se odnositi na subjekat niti kongruirati s njim, već na cijelu rečenicu koja slijedi, te služi kao veza između uvodne rečeničke partikule i rečenice u nastavku.¹⁵ Ova zamjenica tada se zove zamjenica stanja stvari (ضَمِيرُ الشَّأْنِ) ili zamjenica pripovijedanja (ضَمِيرُ الْقِصَّةِ).¹⁶

إِنَّهُ لَا بُدَّ لَنَا مِنْ إِعَانَةِ زَمِيلِنَا.¹⁷

Zaista je neophodno da pomognemo svome drugu.

¹² Vincete Cantarino, *Syntax of Modern Arabic Prose. The Expanded Sentence*, Vol. 2, Indiana University Press, Bloomington-London, 1975., str. 423.

¹³ Vincete Cantarino, *Syntax of Modern Arabic Prose. The Expanded Sentence*, Vol. 2, Indiana University Press, Bloomington-London, 1975., str. 229.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Karin C. Ryding, *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005., str. 424.

¹⁶ Navedeni termini preuzeti su iz: Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1998., str. 404.

¹⁷ Ibid.

3. UVODNE REČENIČKE PARTIKULE U FUNKCIJI SUBORDINATORA U ARAPSKOM JEZIKU

Subordinacija je gramatički proces u kojem složene jedinice funkcionišu kao element podređen drugom.¹⁸ U tradicionalnoj sintaksi subordiniranim surečenicama većinom odgovaraju zavisnosložene rečenice. Subordinirane strukture često se uvode posebnim riječima ili subordinatorima. S obzirom na to da je naša tema usko vezana za uvodne rečeničke partikule, u ovom poglavlju ćemo navesti koje se to uvodne rečeničke partikule javljaju kao subordinatori te koje vrste zavisnih rečenica uvode.

U arapskom jeziku kao subordinatori se javljaju uvodne rečeničke partikule **لَأَنَّ**, **إِنَّ**, **أَنَّ** i **كَأَنَّ**, te niz složenih subordinatora koji u svojoj strukturi sadrže jednu od navedenih uvodnih rečeničkih partikula. U nastavku ćemo govoriti o svakoj od navedenih partikula u službi subordinatora.

3.1. **أَنَّ** KAO SUBORDINATOR U ARAPSKOM JEZIKU

Uvodna rečenička partikula **أَنَّ** služi da uvodi različite vrste zavisnih rečenica. Mi ćemo u ovom radu pokušati navesti primjere u kojima se potvrđuje polifunkcionalnost ove partikule. Partikula **أَنَّ** izražava činjeničnu informaciju u podređenoj rečenici.¹⁹ Njen prevodni ekvivalent na bosanski jezik jeste “da”.

Zavisne rečenice koje uvodi ova partikula su: objekatska rečenica kao najfrekventnija, subjekatska, predikatska, rečenica na poziciji drugog člana genitivne veze i rečenica koja služi kao komplement u imeničkoj i pridjevskoj frazi. U nekoliko narednih potpoglavlja ćemo objasniti svaku od ovih rečenica i fraza te navesti adekvatne primjere za njih te ćemo iz analize vidjeti upotrebu ove rečeničke partikule.

¹⁸ Elsaid Badawi, et. al, *Modern Written Arabic. A Comprehensive Grammar*, Routledge, London and New York, 2004., str. 575.

¹⁹ Karin C. Ryding, *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005., str. 425.

3.1.1. أَنْ KAO SUBORDINATOR OBJEKATSKE REČENICE

Imena u akuzativu u arapskom jeziku služe za razne sintaksičke funkcije, naročito kao glagolski objekt i neke adverbijalne oznake (za mjesto, vrijeme, uzrok ili svrhu). Postoje dvije vrste objekta, a to su direktni ili bliži objekat i dalji ili indirektni objekat. Izravni (direktni ili bliži) objekat stoji u akuzativu uz prelazni glagol. U funkciji direktnog objekta mogu se javiti imeničke fraze, zamjenice i rečenice.²⁰ Indirektno prijelazni glagoli mogu imati dopunu u formi prijedložne fraze i rečenice.

U sljedećim primjerima ćemo pokazati upotrebu ove uvodne rečeničke partikule u funkciji subordinatora zavisne objekatske rečenice.

يَذْكُرُ أَنَّ قَصَبَ هَذَا السِّيَاحِ كَانَ أَطْوَلَ مِنْ قَامَتِهِ...²¹

Sjeća se da je trska ograde bila viša od njegovog stasa...²²

Glagol *sjećati se / prisjećati se*, direktno je prijelazan glagol i zahtjeva objekat kao dopunu. Ono što je podvučeno u ovom primjeru predstavlja objekat glagola *ذَكَرَ يَذْكُرُ (sjećati se)*, odnosno uvodna rečenička partikula *أَنَّ* uvela je objekatsku rečenicu.

يَذْكُرُ أَنَّهُ كَانَ يَحْسُدُ الْأَرَابِيبَ الَّتِي كَانَتْ تَخْرُجُ مِنَ الدَّارِ كَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا...²³

Sjeća se i kako je zavidio kunićima što su kao i on izlazili iz kuće...²⁴

Podvučeni dio u ovom primjeru predstavlja objekatsku rečenicu, koja je uvedena pomoću uvodne rečeničke partikule *أَنَّ*. Na početku smo spomenuli da uvodne rečeničke partikule zahtijevaju da subjekat zavisne rečenice stoji u akuzativu, ali isto tako smo spomenuli da možemo

²⁰ Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1998., str. 436-438.

²¹ Ṭaha Ḥusayn, *al- 'Ayyām*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 15.

²² Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Nijaz Dizdarević, Svjetlost, Sarajevo, 1979., str. 5.

²³ Ṭaha Ḥusayn, *al- 'Ayyām*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 16.

²⁴ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Esad Duraković, Svjetlost, Sarajevo, 1998., str. 21.

imati i situaciju u kojoj se na poziciji subjekta javlja nenaglašena lična zamjenica, tj. pronominalni sufiks spojen sa uvodnom rečeničnom partikulom. U ovom primjeru pronominalni sufiks trećeg lica jednine muškog roda javlja se u implicirano izraženom akuzativu.

وَلَمْ يَكُنْ يُقَدِّرُ أَنَّ حَيَاةَ النَّاسِ وَالْحَيَوَانَاتِ وَالنَّبَاتَاتِ تَتَّصِلُ مِنْ وَرَاءِ هَذِهِ الْقَنَاةِ ...²⁵

Nije mogao zamisliti da se život ljudi, životinja i bilja nastavlja s onu stranu kanala...²⁶

يَعْرِفُ أَنَّهُ لَا يُحْسِنُ إِصْطِنَاعَ الْمُلْعَقَةِ ...²⁷

Bio je svjestan da kašiku ne koristi valjano...²⁸

Glagoli iza kojih se najčešće javlja ova uvodna rečenička partikula su: أَعْلَنَ u značenju *objaviti*, صَرَخَ u značenju *izjaviti*, أَوْضَحَ u značenju *pojasniti*, ذَكَرَ u značenju *spomenuti*, *prisjetiti se*, اعْتَقَدَ *smatrati*, *misliti*, عَرَفَ u značenju *znati*.²⁹

وَكَاَنَّ النَّاسَ قَدْ إِفْتَنَعُوا بِأَنَّ الْعَلَطَ فِي هَذِهِ الْقَصِيدَةِ مَصْدَرٌ شُرُومٌ لَا يُشْبِهُهُ شُرُومٌ ...³⁰

Kao da su ljudi bili uvjereni da je greška u ovoj pjesmi izvor loše sreće koja nije nalik nijednoj lošoj...³¹

U ovom primjeru vidimo da se ispred uvodne rečeničke partikule koja uvodi objekatsku rečenicu nalazi prijedlog بِ koji inače stoji uz glagol اِفْتَنَّعَ, budući da je riječ o indirektno prijelaznom glagolu.

²⁵ Ṭaha Ḥusayn, *al-'Ayyām*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 20.

²⁶ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Nijaz Dizdarević, Svjetlost, Sarajevo, 1979., str. 9.

²⁷ Ṭaha Ḥusayn, *al-'Ayyām*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 23.

²⁸ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Esad Duraković, Svjetlost, Sarajevo, 1989., str. 25.

²⁹ Elsaid Badawi et al., *Modern Written Arabic. A Comprehensive Grammar*, Routledge, London and New York, 2004., str. 605.

³⁰ Ṭaha Ḥusayn, *al-'Ayyām*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 65.

³¹ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Esad Duraković, Svjetlost, Sarajevo, 1989., str. 61.

3.1.2. أَنْ KAO SUBORDINATOR SUBJEKATSKE REČENICE

Subjekatska rečenica dolazi u funkciji subjekta u okviru složene rečenice i u bosanskom jeziku se najčešće uvodi subordinatorima *da* i *što*. U arapskom jeziku uvodna rečenička partikula أَنْ, budući da je polifunkcionalna, uvodi i subjekatsku rečenicu. Uobičajan red riječi u imenskoj rečenici u arapskom jeziku podrazumijeva subjekat na početku rečenice, ali može se desiti da se na poziciji prvog člana javi prijedložna fraza ili prilog u funkciji imenskog predikata kada je dozvoljena inverzija u redoslijedu konstituenata u imenskoj rečenici. Međutim, kada se u funkciji subjekta javi subjekatska rečenica uvedena uvodnom rečeničkom partikulom أَنْ, inverzija konstituenata je uobičajena. Na sljedećim primjerima ćemo vidjeti da se ova partikula javlja kao subordinator subjekatske rečenice koja dolazi iza imenskog predikata u formi imeničke fraze, prijedložne fraze i pridjevske fraze.

وَأَكْبَرُ ظَنِّي أَنَّ هَذَا الْوَقْتَ كَانَ يَقَعُ مِنْ ذَلِكَ الْيَوْمِ فِي فَجْرِهِ أَوْ فِي عِشَائِهِ.³²

*Sve mu se čini da to bijaše zorom ili poslije akšama onog određenog dana.*³³

Uvodna rečenička partikula أَنْ uvela je subjekatsku rečenicu iza predikata u formi modificirane imeničke fraze أَكْبَرُ ظَنِّي. U narednom primjeru imenski predikat غَرِيبِ الْأَمْرِ je u formi prijedložne fraze.

وَمِنْ غَرِيبِ الْأَمْرِ أَنَّ الرَّجُلَيْنِ كَانَا صَادِقَيْنِ مُصِيبَيْنِ, وَإِهْمَا كَانَا مَطْرَيْنِ إِلَى أَنْ يَتَعَاوَنَا لِي كَرَّةً وَ مُضَضً.³⁴

*Najčudnije je što su oba čovjeka bila iskrena i u pravu, ali su bili prisiljeni da surađuju uprkos mržnji i ujedanjima.*³⁵

³² Taha Ḥusayn, *al-'Ayyām*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 15.

³³ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Esad Duraković, Svjetlost, Sarajevo, 1989., str. 17.

³⁴ Taha Ḥusayn, *al-'Ayyām*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 47.

³⁵ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Nijaz Dizdarević, Svjetlost, Sarajevo, 2000., str. 9.

U funkciji predikata imenske rečenice rjeđe se može javiti neodređena pridjevska fraza na početku rečenice u inverznoj strukturi.

صَحِيحٌ أَنَّ الْأَجْرَةَ مُنْحَفِضَةٌ.³⁶

Tačno je da je rata bila niska.

U okviru glagolske rečenice subjekatska rečenica može doći iza neprijelaznih glagola u neutralnom redosljedju konstituenata glagolske rečenice, kao što je u narednom primjeru došla iza glagola اتَّفَقَ (*desiti se*):

وَإِتَّفَقَ أَنَّهُ حَضَرَ هَذَا الْإِمْتِحَانَ الْيَوْمِيَّ أَيَّامًا مُتَّصِلَةً.³⁷

Desilo se da je on nekoliko uzastopnih dana prisustvovao ovom svakodnevnom ispitu.³⁸

3.1.3. أَنْ KAO SUBORDINATOR PREDIKATSKE REČENICE

Predikat je jedini rečenički element koji sam sebi otvara mjesto u rečenici. Preko njega, izravno ili neizravno, u rečenicu se uvršćuju svi ostali rečenički članovi. To znači da predikat nije zavisan niti od jednog drugog rečeničkog člana, dok su svi ostali rečenički članovi, posredno ili neposredno, zavisni od predikata.³⁹ U prethodnom potpoglavlju smo vidjeli da uvodna rečenička partikula أَنْ uvodi subjekatsku rečenicu, a sada ćemo primjerom pokazati da može uvesti i predikatsku rečenicu.

أَلْحَقُ أَنَّهُ لَا يَتَبَيَّنُ ذَلِكَ إِلَّا فِي غُمُوضٍ وَإِجْهَامٍ، وَالْحَقُّ أَنَّهُ لَا يَسْتَطِيعُ إِلَّا أَنْ يَحْكُمَ فِي ذَلِكَ حُكْمًا صَادِقًا.⁴⁰

³⁶ Elsaid Badawi et al., *Modern Written Arabic. A Comprehensive Grammar*, Routledge, London and New York, 2004., str. 604.

³⁷ Taha Husayn, *al-'Ayyām*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str.67.

³⁸ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Nijaz Dizdarević, Svjetlost, Sarajevo, 1979., str. 15.

³⁹ Dževad Jahić i dr., *Gramatika bosanskoga jezika*, Dom Štampe Zenica, Zenica, 2000., str. 363.

⁴⁰ Taha Husayn, *al-'Ayyām*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 21.

*Istina je da to postaje jasno samo kroz nejasnoće i dvosmislenosti, a istina je da on sada ne može dati pošten sud.*⁴¹

U ovom primjeru predikatska rečenica je uvedena uvodnom rečeničkom partikulo **أَنَّ** a funkciju subjekta u ovoj složenoj rečenici vrši imenica **الْحَقُّ**. Također, u navedenom primjeru primjećujemo repeticiju ovog subjekta iz kojeg se javljaju dvije različite predikatske rečenice.

3.1.4. **أَنَّ** KAO SUBORDINATOR KOJI UVODI REČENICU NA POZICIJI DRUGOG ČLANA GENITIVNE VEZE

Genitivna veza ili aneksija je sintagma čija je određenica neizvedeno ime, a njena odredbenica može biti: imenica, poimeničena (supstantivirana) riječ, zamjenica i cijela rečenica. U svakom slučaju određenica ne može imati određeni član. Članovi aneksije ne mogu biti riječi istog značenja (sinonimi). Određenica mora označavati uži pojam nego što ga ima njena odredbenica.⁴²

Kao što navodi Muftić, na poziciji drugog člana genitivne veze, odnosno aneksije se može pojaviti i cijela rečenica. Između ostalog, ta rečenica može biti uvedena uvodnom rečeničkom partikulom **أَنَّ**. Prvi element nikada neće imati određeni član niti nunaciju, zbog pravila aneksije. Ove genitivne veze obično su dio složenih subordinatora.⁴³ U narednim primjerima riječ je o subordinatorima uzročne rečenice.

⁴⁴ إِنْتَقَدَ بُوْشَ إِقْتِرَاحَ كَلِمَتَيْنِ عَلَى أَسَاسِ أَنَّهُ سَبُّوْدِي إِلَى فِقْدَانِ مِلْيُونِ شَخْصٍ لِيُوظَّئِفِهِمْ.

Buš je kritikovao Klintonov prijedlog na osnovu toga što će to dovesti do toga da milioni ljudi izgube svoj posao.

⁴¹ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Esad Duraković, Svjetlost, Sarajevo, 1989., str.24.

⁴² Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1998., str. 498.

⁴³ Elsaid Badawi et al., *Modern Written Arabic. A Comprehensive Grammar*, Routledge, London and New York, 2004., str. 609.

⁴⁴ Ibid.

...عَلَىٰ إِعْتِبَارِ أَنَّ الْوَحْدَةَ هِيَ أَهْمُ أُسْوَ النَّاصِرِيَّةِ.⁴⁵

...s obzirom na to da je jedinstvo jedan od najvažnijih elemenata naserizma.

U oba navedena primjera, vidimo da subordinatori uvode drugi član genitivne veze u formi rečenice. Prvi član je imenica koja nema određeni član, niti nunaciju.

3.1.5. اَنَّ KAO KOMPLEMENTIZATOR U IMENIČKOJ I PRIDJEVSKOJ FRAZI

Komplementi u gramatici su skup funkcija što ih u rečenici obavljaju imeničke fraze ili pak zavisne rečenice koje ih mogu zamijeniti, poput direktnog ili indirektnog objekta, te komplemenata glagola specifične semantike te komplemenata imeničkih fraza. U narednim primjerima uvodna rečenička partikula اَنَّ uvodi komplement u imeničkoj frazi verbatimnih imena, participa aktivnih i masdara, izvedenih iz prijelaznih glagola.

وَكَانَ وَائْتًا أَنَّهُ إِنْ كَشَفَ وَجْهَهُ أَتْنَاءَ اللَّيْلِ...⁴⁶

Vjerovao je da će ukoliko noću otkrije lice...⁴⁷

U ovom primjeru smo vam pokazali kako to izgleda kada je uvodna rečenična partikula komplementizator participu aktivnom وَائْتًا (onaj koji je uvjeren). Ovaj particip stoji u akuzativu zato što se cijela imenička fraza javlja u funkciji predikata imenske rečenice iza glagola كَانَ.

وَكَانَ يَشْعُرُ شُعُورًا غَامِضًا وَلَكِنَّهُ قَوِيٌّ بِأَنَّ هَذَا الْعِلْمَ لَا حَدَّ لَهُ⁴⁸...

I imao je neodređen, ali snažan osjećaj da to znanje nema granica...⁴⁹

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Taha Ḥusayn, *al-'Ayyām*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 17.

⁴⁷ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Esad Duraković, Svjetlost, Sarajevo, 1989., str.19.

⁴⁸ Taha Ḥusayn, *al-'Ayyām*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 110.

⁴⁹ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Esad Duraković, Svjetlost, Sarajevo, 1998., str. 165.

وَوَظَلَّ أَهْلُ الْمَدِينَةِ بَعْدَ مَوْتِهِ سِنِينَ يَذْكُرُونَهُ بِالْخَيْرِ، وَيَتَحَدَّثُونَ مُفْتَنِينَ بِأَنَّهُ عِنْدَمَا أُنزِلَ فِي قَبْرِهِ قَالَ بِصَوْتٍ سَمِعَهُ

الْمُشْبِعُونَ جَمِيعًا...⁵⁰

Godinama nakon njegove smrti mještani su ga spominjali po dobru, a pričali su s čvrstim uvjerenjem da su svi koji su bili na dženzazi čuli njegov glas kako veli, dok su ga spuštali u kabur...⁵¹

U okviru prethodna dva primjera uvodna rečenička partikula **أَنَّ** uvela je komplemente masdara **شُعُورٌ** (*osjećati*) i participa aktivnog **مُفْتَنِينَ** (*oni koji su uvjereni*), a ispred ove partikule upotrijebljen je prijedlog **بِ** koji inače stoji u prijedložnoj fazi u funkciji indirektnog objekta glagola iz kojih su izvedeni navedeni mašdar i particip aktivni.

U izabranom korpusu nismo pronašli nijedan primjer u kojem uvodna rečenička partikula **أَنَّ** služi kao koplementizator u pridjevskoj frazi.

3.2. **إِنَّ** KAO SUBORDINATOR OBJEKATSKE REČENICE U ARAPSKOM JEZIKU

U nastavku rada reći ćemo nešto o uvodnoj rečeničkoj partikuli **إِنَّ** kao subordinatoru, te tipu rečenice koju uvodi. Partikula **إِنَّ** je polifunkcionalna, a njene funkcije su subordinator i rečenički prilog. U ovom dijelu rada pokazat ćemo na primjerima kako se ponaša ova uvodna rečenička partikula kada se pojavi kao subordinator i za koji glagol se takva njena upotreba veže.

Uvodna rečenička partikula **إِنَّ** se koristi da uvede indirektni govor. Kao subordinator isključivo se koristi iza glagola **قَالَ يَقُولُ** u značenju *reći*.⁵² Uvodna rečenička partikula **إِنَّ** služi da uvede objekatsku rečenicu iza glagola **قَالَ**, dok uvodna rečenička partikula **أَنَّ** služi da uvede

⁵⁰ Ṭaha Ḥusayn, *al- 'Ayyām*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 59.

⁵¹ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Esad Duraković, Svjetlost, Sarajevo, 1989., str.62.

⁵² Elsaid Badawi et al., *Modern Written Arabic. A Comprehensive Grammar*, Routledge, London and New York, 2004., str. 425.

objekatsku rečenicu za sve ostale prijelazne glagole. Ovu upotrebu rečeničke partikule ćemo pokazati na sljedećem primjeru:

... فَتَقُولُ لَهُ: "يَقُولُ لَكَ سَيِّدُنَا إِنَّ هَذِهِ النَّعْلَ فِي حَاجَةٍ إِلَى لُوزَةٍ مِنَ النَّاحِيَةِ الْيُمْنَى."⁵³

*Pa ćeš mu reći: "Poručuje ti hodža da ova sandala treba da se zakrpi na desnoj strani"*⁵⁴

U ovom primjeru uvodna rečenička partikula ima funkciju subordinatora. Ukoliko se u tekstu pojavi glagol قَالَ a zahtjeva iza sebe naupravni govor, onda se uvodi pomoću uvodne rečeničke partikule إِنَّ te taj uvedeni dio ima funkciju objekta u formi objekatske rečenice što vidimo iz primjera u kojem se iza glagola قَالَ u trećem licu jednine prezenta muškog roda javila objekatska rečenica إِنَّ هَذِهِ النَّعْلَ فِي حَاجَةٍ إِلَى لُوزَةٍ مِنَ النَّاحِيَةِ الْيُمْنَى uvedena subordinatom إِنَّ.

وَقَالَ إِنَّهُ رَخِيصٌ حَقِيرٌ لَا يَلِيْقُ بِمِثْلِكَ.⁵⁵

*Rekao je da je jeftin, vrijedan prezira i da nije dostojan vaše vrste.*⁵⁶

Također, navodimo i ovaj primjer zbog upotrebe uvodne rečeničke partikule إِنَّ iza glagola قَالَ. U ovom primjeru je uvodna rečenička partikula upotrijebljena kao subordinator objekatske rečenice, s tim da se kao subjekat zavisne rečenice javlja lična zamjenica tj. pronominalni sufiks u trećem licu jednine muškog roda.

Ovaj glagol može imati objekat u formi objekatske rečenice uvedne subordinatom إِنَّ, ali objekat ovog glagola može biti izražen i upravnim govorom kada se objekatska rečenica navodi pod navodnim znacima.

⁵³ Ṭaha Ḥusayn, *al-ʿAyyām*, I-II, Dār al-Maʿārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 33.

⁵⁴ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Esad Duraković, Svjetlost, Sarajevo, 1998., str. 48.

⁵⁵ Ṭaha Ḥusayn, *al-ʿAyyām*, I-II, Dār al-Maʿārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 302.

⁵⁶ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Nijaz Dizdarević, Svjetlost, Sarajevo, 1979., str. 250.

3.3. لَئِنَّ KAO SUBORDINATOR UZROČNE REČENICE U ARAPSKOM JEZIKU

Kada je riječ o uvodnoj rečeničkoj partikuli لَئِنَّ dva su opažanja značajna za povijest gramatikalizacije ove partikule. Partikula لَئِنَّ sadrži morfem لَ koji kodira odnos namjere, što znači da „pojmovna veza između svrhe i uzroka se može čvrsto uspostaviti tako da svrha dolazi ranije u odnosu na uzrok pri gramatikalizaciji. Ovaj zaključak se temelji na pretpostavci da jednostavniji oblik لَ dijahronijski prethodi složenici لَئِنَّ.⁵⁷

Drugo, budući da samo لَ ne uspijeva u izražavanju smisla razloga/uzroka, slijedi da je لَ dijahronijski pojačan eksplicitno izraženim komplementizatorom لَئِنَّ kako bi proširio svoju denotaciju dalje unutar kauzalne domene prema apstraktnijem odnosu, što nije bilo moguće prije primanja komplementizatora.⁵⁸

Uvodna rečenička partikula لَئِنَّ je kombinacija prijedloga لَ i uvodne rečeničke partikule, koju smo prethodno obradili, partikule لَئِنَّ. Kao subordinator uvodna rečenička partikula لَئِنَّ uvijek iza sebe zahtijeva ili eksplicitno izraženu imenicu ili pronominalni sufiks.⁵⁹

Uvodna rečenička partikula لَئِنَّ u arapskom jeziku ima funkciju subordinatora, koji uvodi uzročne ili kako se još nazivaju kauzalne rečenice. Uzročne ili kauzalne rečenice su zavisne rečenice koje izražavaju uzrok ili povod neke činjenice, događaja ili situacije, spomenute u glavnoj rečenici, tj one kazuju zašto se događa ili ne događa ono što je navedeno u glavnoj rečenici.⁶⁰

Red riječi u rečenici koja sadrži uvodnu rečeničku partikulu لَئِنَّ zavisi od toga koji se element u rečenici želi naglasiti ili istaći. U neutralnom redu riječi subordinirana uzročna klauza prati glavnu klauzu.⁶¹ Uvodna rečenička partikula لَئِنَّ se koristi na početku adverbijalne oznake za uzrok, koja može biti na početku, u sredini i na kraju rečenice.⁶²

Kada je riječ o prevodnom ekvivalentu na bosanski jezik, bitno je spomenuti da se ona najčešće prevodi našim veznicima uzročnih rečenica, a to su: *jer, budući da, što, zato što*. Ova

⁵⁷ Mohssen Esseesy, *Grammaticalization of Arabic Prepositions and Subordinators*, T. Muraoka, A.D. Rubin and C.H.M. Versteegh, Brill, Leiden – Boston, 2010., str. 298.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Elsaid Badawi et al., *Modern Written Arabic. A Comprehensive Grammar*, Routledge, Oxon, 2004., str. 610.

⁶⁰ Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1998., str. 642.

⁶¹ Elsaid Badawi et al., *Modern Written Arabic. A Comprehensive Grammar*, Routledge, Oxon, 2004., str. 610.

⁶² ‘Abbās Ḥasan, *al-Naḥw al-Wāfi*, Dār al-Ma‘ārif, Miṣr, al-Ṭab'a al-ṭāliḡa, II dio, 1974., str. 101.

vrsta subordinatora je zasigurno rasprostranjena u arapskom jeziku, onoliko koliko i u bosanskom jeziku. Subordinator لأنَّ je najfrekventniji subordinator uzročne rečenice u arapskom jeziku.

Na sljedećim primjerima ćemo pokazati upotrebu uvodne rečeničke partikule لأنَّ, kakav je odnos glavne i zavisne rečenice, koji je prevodni ekvivalent na bosanski jezik, te da li je moguće da se uvodna rečenička partikula لأنَّ pojavi na početku rečenice, odnosno da se glavna i zavisna klauza jave u inverziji.

وَيَسْتَرْدُّ غِطَاءَ عَيْنَيْهِ الذَّهَبِيِّ، لِأَنَّهُ كَانَ شَدِيدَ الْحَاجَةِ إِلَيْهِ.⁶³

*On ponovo dobiva zlatni povez, jer je bio u velikoj potrebi za tim.*⁶⁴

وَلَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَكْتُبَ إِلَى أَخِيهِ فِي الْقَاهِرَةِ، لِأَنَّ زَوْجَهُ لَا تَكْتُبُ الْعَرَبِيَّةَ، وَلِأَنَّ أَخَاهُ لَا يَقْرَأُ الْفَرَنْسِيَّةَ.⁶⁵

*Nije mogao pisati svome bratu u Kairu, jer njegova žena ne piše arapski i jer njegov brat ne čita francuski.*⁶⁶

U prvonavedenom primjeru smo vidjeli upotrebu anaforičke lične zamjenice u funkciji subjekta poslije uvodne rečeničke partikule, dok u drugom primjeru vidimo eksplicitno izražen subjekat u akuzativu iza uvodne rečeničke partikule لأنَّ. Također, nailazimo na dvije koordinirane uzročne rečenice te repeticiju spomenutog subordinatora u svrhu naglašavanja.

لَا تَكَادُ تُمَسِّكُ لِسَانَهَا إِلَّا فِي مِشَقَّةٍ وَعِنَاءٍ؛ ذَلِكَ لِأَنَّ زِيَارَةَ الشَّيْخِ كَانَتْ ثَقِيلَةً عَلَى هَذِهِ الْأُسْرَةِ الَّتِي كَانَتْ تَعِيشُ مِنْ

سَعَةٍ⁶⁷.

*Jedva da može držati jezik za zubima osim u potreškoćama i nevoljama; jer je posjeta šejhu za ovu porodicu koja je živjela u izobilju bila teška.*⁶⁸

⁶³ Taha Ḥusayn, *al- 'Ayyām*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 304.

⁶⁴ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Nijaz Dizdarević, Svjetlost, Sarajevo, 1979., str. 179.

⁶⁵ Taha Ḥusayn, *al- 'Ayyām*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 343.

⁶⁶ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Esad Duraković, Svjetlost, Sarajevo, 1979., str. 223.

⁶⁷ Taha Ḥusayn, *al- 'Ayyām*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 65.

⁶⁸ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Nijaz Dizdarević, Svjetlost, Sarajevo, 1979., str. 186.

U ovom primjeru, iza subordinatora javlja se imenička fraza زِيَارَةُ الشَّيْخِ u formi genitivne veze u akuzativu.

Prije nego što smo analizirali gore navedene primjere, spomenuli smo da ćemo vidjeti da li može doći do inverzije glavne rečenice i zavisne klauze. No, u korpusu koji smo izabrali nismo pronašli niti jedan primjer ove inverzije. Shodno tome, možemo zaključiti da se u inverziji uzročne rečenice uglavnom uvode drugim subordinatorima.

3.4. كَأَنَّ KAO SUBORDINATOR POREDBENE REČENICE U ARAPSKOM JEZIKU

U funkciji subordinatora javlja se i uvodna rečenička partikula كَأَنَّ. Prijedlog كِ koji se nalazi na početku ove strukture nadređen je vezniku أَنَّ “da” tvoreći tako složeni veznički izraz “kao da”. Ovaj izraz se ubraja u uvodne rečeničke partikule i sintaksički se ponaša kao i prethodne uvodne rečeničke partikule.⁶⁹

Uvodna rečenička partikula كَأَنَّ služi za uvođenje poredbene zavisne rečenice. To su zavisne rečenice kojima se uspoređuje sadržaj glavne sa sadržajem zavisne rečenice. Zbog toga što označavaju način, tj. kako se odvija odnosno vrši ono o čemu se govori u glavnoj rečenici one se ubrajaju u načinske (modalne) rečenice.⁷⁰

Na nekoliko narednih primjera ćemo pokazati upotrebu ove partikule u funkciji subordinatora irealne poredbene rečenice.

71 ... وَ فِي نُفُوسِ النَّاسِ مِنْ حَوْلِهِمْ وَكَأَنَّ النَّاسَ قَدْ اقْتَنَعُوا بِأَنَّ الْغُلَطَ فِي هَذِهِ الْقَصِيدَةِ مَصْدَرٌ شَوْمٌ لَا يُشْبِهُهُ شَوْمٌ...

A u dušama ljudi oko njih, kao da su ljudi bili uvjereni da je greška u ovoj pjesmi izvor nesreće koja nije slična zlu...⁷²

⁶⁹ Karin C. Ryding, *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005., str. 427.

⁷⁰ Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1998., str. 646.

⁷¹ Ṭaha Ḥusayn, *al- 'Ayyām*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 65 .

⁷² Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Nijaz Dizdarević, Svjetlost, Sarajevo, 1979., str. 189.

Na ovom primjeru vidimo da uvodna rečenička partikula uvodi načinsku rečenicu, odnosno njenu podvrstu, a to je irealna poredbena rečenica. Vidimo da se iza uvodne rečeničke partikule كَأَنَّ nalazi imenička fraza النَّاسَ koja u poredbenoj rečenici vrši funkciju subjekta te stoji u akuzativu.

فَقَدْ قَضَى الرَّجُلُ لَيْلَتَهُ كَأَنَّهُ مَصْعُوقٌ⁷³.

Čovjek je proveo noć kao da je zapanjen.⁷⁴

U ovom primjeru uvodna rečenička partikula كَأَنَّ uvodi imensku rečenicu kojoj je subjekat anaforička lična zamjenica trećeg lica muškog roda.

3.5. SLOŽENI SUBORDINATORI SASTAVLJENI OD UVODNIH REČENIČKIH PARTIKULA I DRUGIH RIJEČI

U ovom poglavlju ćemo objasniti kako to uvodne rečeničke partikule tvore različite vrste složenih subordinatora formirajući drugačija značenja od onih na koje smo do sada nailazili u radu. Svaku vrstu rečenica ćemo objasniti posebno i navest ćemo primjere te navesti prevodne ekvivalente.

3.5.1. بِمَا أَنَّ، فَإِنَّ kao subordinatori uzročne rečenice

Ova dva složena subordinatora uvode uzročnu (kauzalnu) rečenicu. To su, kao što smo već rekli, zavisne rečenice koje izražavaju uzrok ili povod neke činjenice, događaja ili situacije, spomenute u glavnoj rečenici, tj. one kazuju zašto se događa ili ne događa ono što je navedeno u glavnoj rečenici. Kada je riječ o prevodnim ekvivalentima one se prevode sa *budući da, jer, zato što*.⁷⁵ Na narednim primjerima ćemo pokazati njihovu upotrebu i prevodne ekvivalente.

⁷³ Ṭaha Ḥusayn, *al- 'Ayyām*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 78.

⁷⁴ Taḥa Husein, *Dani*, s arapskog preveo Esad Duraković, Svjetlost, Sarajevo, 1998., str. 145.

⁷⁵ Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1998., str. 642.

كَانَ يَسْتَعْرِضُ هَذِهِ الْحَوَاطِرَ وَيَعِيشُ مَعَهَا لِحِطَاتٍ لَا تَطُولُ؛ فَإِنَّ أَخَاهُ لَمْ يَنْصَرِفْ عَنْهُ حِينَ الْإِقَاءِ فِي مَجْلِسِهِ ذَلِكَ لِيُفْرَغَ

لِنَفْسِهِ وَحِدَهَا...⁷⁶

*Preispitivao je te misli i živio s njima trenutke koji nisu dugo trajali, jer se njegov brat nije okrenuo od njega kad ga je sreo u tom skupu da se isprazni sam.*⁷⁷

U ovom primjeru vidimo upotrebu složenog subordinatora koji uvodi uzročnu rečenicu, koju smo preveli sa veznikom *jer*. Također, bez obzira na to što je u pitanju složeni subordinator, uvodna rečenička partikula je zadržala primarnu rekciju. Bitno je spomenuti da se uzročno značenje postiglo veznikom *ف*, koji je primarno veznik koordinacije, ali povezuje rečenice u vremenskom slijedu, te među njima katkada postoji uzročno – posljedični odnos.

لَا تَخَفْ بِمَا أَنَّهُ رَجُلٌ عَاقِلٌ لَا تَنَالُكَ مِنْهُ أَيُّ شَرٍّ!⁷⁸

Ne boj se, budući da je on pametan čovjek, od njega te neće snaći nikakvo zlo!

Nažalost, u djelu koje smo izabrali za naš korpus, nismo uspjeli pronaći nijedan primjer ovog složenog subordinatora pa smo primjer preuzeli iz gramatike arapskog jezika Teufika Muftića. Ovaj primjer pokazuje inverziju redosljedja glavne i uzročne rečenice budući da se uzročna rečenica javila ispred nadređene rečenice.

3.5.2 *حَتَّى* INN kao subordinator posljedične rečenice

Posljedične rečenice su zavisne rečenice koje označavaju posljedicu glagolske radnje izražene u glavnoj rečenici. Prevodni ekvivalent subordinatora koji uvode posljedičnu rečenicu na bosanskom jeziku jeste *tako da*.⁷⁹ U narednim primjerima ćemo pokazati njihovu upotrebu.

⁷⁶ Ṭaha Ḥusayn, *al- 'Ayyām*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 115.

⁷⁷ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Nijaz Dizdarević, Svjetlost, Sarajevo, 1979, str. 146

⁷⁸ Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1998., str. 643 .

⁷⁹ Ibid.

وَلَا سِيَّمَا أَيِّي شَارَعٌ فِي تَعْلُمِ الْفَرَنْسِيَّةِ حَتَّىٰ إِنِّي لِأَفْهَمُ بِهَا غَيْرَ قَلِيلٍ⁸⁰ ...

*Pogotovo jer sam na pragu da naučim francuski tako da ga dobro razumijem.*⁸¹

U ovom primjeru upotrijebljen je složeni subordinator koji je nastao kombinacijom uvodne rečeničke partikule **أَنَّ** i polifunkcionalnog veznika **حَتَّىٰ**.

3.5.3. **لَوْ أَنَّ، مَعَ أَنَّ، رَعْمَ أَنَّ** kao subordinatori dopusne ili koncesivne rečenice

Ova tri složena subordinatori služe za uvođenje dopusnih ili koncesivnih rečenica. Ovim se rečenicama izriče nešto prema čemu se sadržaj glavne rečenice ne bi mogao ostvariti, odnosno njima se ukazuje na teškoću izvršenja radnje glavne rečenice, ali ta teškoća ipak ne priječi da se ta radnja izvrši. Sadržaji glavne i zavisne rečenice ne slažu se međusobno, nego jedan drugog gotovo da i isključuju.⁸²

وَلَكِنَّهُ ظَفَرَ بِالذَّرَجَةِ الثَّانِيَةِ لَا بِالذَّرَجَةِ الثَّلَاثَةِ، وَلَوْ أَنَّهُ أَحْسَنُ التَّقَرُّبِ إِلَىٰ فِلَانٍ مِنْ أَعْضَاءِ اللَّجْنَةِ لظَفَرَ بِالذَّرَجَةِ الْأُولَىٰ⁸³

*No, dobio je drugi stepen, a ne treći, iako je imao najbolji pristup tom i tom od članova povjerenstva Zafar na prvom mjestu.*⁸⁴

U ovom primjeru vidimo da se subordinator sastoji od pogodbene čestice **لَوْ** i uvodne rečeničke partikule **أَنَّ** iza koje dolazi anaforička zamjenica trećeg lica jednine muškog roda u funkciji subjekta koncesivne rečenice. Isti je slučaj u narednom primjeru u kojem vidimo da je subordinator nastao kombinacijom prijedloga **مَعَ** i uvodne rečeničke partikule **أَنَّ**.

⁸⁰ Ṭaha Ḥusayn, *al-ʿAyyām*, I-II, Dār al-Maʿārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 257.

⁸¹ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Nijaz Dizdarević, Svjetlost, Sarajevo, 1979, str. 201.

⁸² Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1998., str. 654.

⁸³ Ṭaha Ḥusayn, *al-ʿAyyām*, I-II, Dār al-Maʿārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 136.

⁸⁴ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Nijaz Dizdarević, Svjetlost, Sarajevo, 1979, str. 163.

وَكَانَ يَعْتَقِدُ أَنَّ الْحِظَّ قَدْ ظَلَمَهُ مَرَّةً أُخْرَى، فَلَمْ يَمْنَحْهُ مِنْ نِبَاهَةِ الذِّكْرِ وَمِنْ هَذَا الذِّكَاةِ الْحَدَّاعِ مَا يُلْفِتُ إِلَيْهِ الشُّيُوخُ، كَمَا
مَنَحَ فِإِلَانًا وَفِإِلَانًا مِنْ أَصْدِقَائِهِ، مَعَ أَنَّهُ فِي حَقِيقَةِ الْأَمْرِ لَيْسَ أَقَلَّ مِنْ أَصْدِقَائِهِ فَهَمَّا لِلْعِلْمِ...⁸⁵

*Uvjeren je da mu je sreća opet okrenula leđa, jer mu nije darovala onu izvanrednu pronicljivost kakvoj su naklonjeni profesori, kao što je obdarila tog i toga njihovog prijatelja, a on, ustvari, nije ništa manje od njih sposoban za nauku.*⁸⁶

Iz navedenih primjera vidimo da je prevodni ekvivalent ovih složenih subordinatora veznik koncesivne rečenice *iako*.

كَانَ الْغُلَامُ يَرُفُضُ الطَّاعَمَ رَغْمَ أَنَّ الْجُوعَ أَهْمَكُهُ شَدِيدًا.⁸⁷

*Dječak je odbijao jelo, uprkos tome što ga je glad silno izmučila.*⁸⁸

U ovom primjeru upotrijebljen je složeni subordinator koji predstavlja kombinaciju sekundarnog prijedloga رَغْمَ i uvodne rečeničke partikule أَنَّ. Prevodni ekvivalent ovog subordinatora koncesivne rečenice na bosanski jezik jeste *uprkos tome što*.

U ovim primjerima vidjeli smo uvođenje koncesivnih rečenica pomoću složenih subordinatora koji u svojoj strukturi imaju uvodnu rečeničku partikulu. Što se tiče prevodnog ekvivalnta na bosanski jezik, obično se prevode veznicima koncesivnih rečenica prevode sa *iako i uprkos tome što*. Uvodne rečeničke partikule zadržavaju svoju rekciju.

⁸⁵ Ṭaha Ḥusayn, *al- 'Ayyām*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 136 .

⁸⁶ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Esad Duraković, Svjetlost, Sarajevo, 1998, str. 140.

⁸⁷ Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1998., str. 655.

⁸⁸ Ibid.

4. UVODNE REČENIČKE PARTIKULE U FUNKCIJI KOORDINATORA U ARAPSKOM JEZIKU

Koordinacija među rečenicama se obično definira kao spoj ravnopravnih rečenica, koje ne služe kao odredba jedna drugoj, koje po pravilu pripadaju istom tipu rečenica i mogu stajati samostalno. Iako je koordinacija jedna od najosnovnijih i univerzalnih sintaktičkih odnosa, veoma su raznovrsne koordinativne konstrukcije od jezika do jezika i u velikoj mjeri varira stupanj do kojeg je koordinacija gramatikalizirana. U mnogim jezicima koordinacija se izražava samo pomoću jukstapozicije i intonacije.⁸⁹

Arapski jezik preferira koordinaciju na dva načina, leksički i semantički. Leksički podrazumijeva upotrebu dva koordinatora, و i ف, čija se značenja se razlikuju. Također, arapski jezik u velikoj mjeri koristi međurečeničku sindetsku koordinaciju.⁹⁰ Koordinacija na nivou diskursa jeste koheziono sredstvo.⁹¹ Dakle, koordinacija u arapskom jeziku može biti sindetska i asindetska. U okviru sindetske koordinacije u arapskom jeziku koriste se različiti koordinatori, kao što su: وَ (i), فَ (pa), ثُمَّ (potom), لَكِنَّ (ali), بَلْ (nego), أَوْ (ili), أَمْ (ili), إِمَّا (ili), لَا سَيِّمًا (sigurno), سَوَاءً (naročito), حَتَّى (čak), وَلَيْسَ (ni) وَلَا (ni). Među ovim koordinatorima, nalazi se i jedna uvodna rečenička partikula, a to je لَكِنَّ.

U narednim pasusima ćemo objasniti upotrebu partikle لَكِنَّ, te ćemo kao i za prethodne partikule, navesti adekvatne primjere.

4.1. لَكِنَّ KAO KOORDINATOR ADVERZATIVNE REČENICE U ARAPSKOM JEZIKU

U gramatikama se za suprotne odnosno adverzativne rečenice navodi da se takvim rečenicama izriče odvojenost, različitost ili nepodudarnost surečenica tj. sadržaj jedne surečenice

⁸⁹ Snježana Kordić, „Koordinacija i subordinacija u složenim rečenicama slavenskih jezika“, *Južnoslovenski filolog* 64, Beograd, 2008., str.189.

⁹⁰ James Dickins, *The Pervasiveness of Coordination in Arabic, with Reference to Arabic>English Translation*, John Benjamins Publishing Company, 2017., University of Leeds, str. 8.

⁹¹ Elsaid Badawi et al., *Modern Written Arabic. A Comprehensive Grammar*, Routledge, Oxon, 2004., str. 539.

suprotstavlja se sadržaju druge. Klauzama suprotnih ili advezativnih rečenica svojstven je odnos suprotnosti i nepodudarnosti. U svim gramatikama se kao suprotni veznici pojavljuju *a, ali, nego, no i već*, a neki navode *ipak, međutim, samo* itd.⁹²

Postoje dvije verzije ovog veznika, a to su لَكِنَّ i لَكِنَّ. “Laganom” formom se smatra لَكِنَّ, a “jakom” formom se smatra لَكِنَّ. Pravila nalažu da “lagana” forma stoji ispred glagola, a da “jaka forma” stoji ispred imena.⁹³ Mi ćemo se fokusirati na upotrebu forme لَكِنَّ, jer je ona relevantna za naše istraživanje.

Uvodna rečenička partikula لَكِنَّ služi da uvede klauzu koja je suprotna prethodnoj klauzi.⁹⁴ Prevodni ekvivalent ove uvodne rečeničke partikule na bosanski jezik jeste *ali, nego*. Suprotne (adverzativne) rečenice su naporedne rečenice kojima se ističe međusobna suprotnost nekih sadržaja. Osobito se javlja iza odrične rečenice ili zabrane. Ispred لَكِنَّ često se u jezičkoj upotrebi javlja veznik وَ.⁹⁵

وَأَقْبَلَ الشَّيْخُ وَبَنُوهُ فَجَلَسُوا إِلَيْهَا، وَلَكِنَّ صِيَاخَ الطِّفْلِةِ مُتَّصِلٌ...⁹⁶

*Šejh i njegovi sinovi su došli i sjeli pored nje, ali se vrisak djevojčice nastavio.*⁹⁷

U primjeru koji smo naveli, vidimo upotrebu uvodne rečeničke partikule لَكِنَّ i to sa upotrebom veznika وَ. Možemo primijetiti da se iza uvodne rečeničke partikule لَكِنَّ nalazi imenička fraza u akuzativu صِيَاخَ الطِّفْلِةِ u formi genitivne veze koja obavlja funkciju subjekta uvedene suprotne rečenice u formi imenske rečenice. Također, u ovom primjeru, kao i u narednom, vidimo upotrebu koordinatora وَ ispred uvodne rečeničke partikule što se prijevodom ne prenosi.

وَهُوَ تَأَلَّمَ وَلَكِنَّهُ لَا يَشْكُو وَلَا يَبْكِي.⁹⁸

⁹² Dževad Jahić i dr., *Gramatika bosanskoga jezika*, Dom Štampe Zenica, Zenica, 2000., str. 414.

⁹³ Elsaid Badawi et al., *Modern Written Arabic. A Comprehensive Grammar*, Routledge, Oxon, 2004., str. 558.

⁹⁴ Karin C. Ryding, *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005., str. 427.

⁹⁵ Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1998., str. 624.

⁹⁶ Ṭaha Ḥusayn, *al-’Ayyām*, I-II, Dār al-Ma’ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 83.

⁹⁷ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Nijaz Dizdarević, Svjetlost, Sarajevo, 1979, str. 215.

⁹⁸ Ṭaha Ḥusayn, *al-’Ayyām*, I-II, Dār al-Ma’ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str.13.

*Iako je trpio bol, nije se žalio, niti je plakao.*⁹⁹

Navet ćemo doslovan prevod prethodnog primjera kako bismo pokazali da je riječ o adverbzativnoj rečenici: *Imao je neodređen osjećaj, ali to je snažan osjećaj da...*

Iz prethodnih primjera smo vidjeli da uvodna rečenička partikula لَكِنَّ ima funkciju koordinatora adverbzativne rečenice. Međutim, može vršiti i funkciju konektora u rečenici što ćemo vidjeti na sljedećem primjeru našeg korpusa.

لَكِنَّ صَوْتَيْنِ عَرَبَيْنِ يَرَدَّانَهُ فَجَاءَهُ إِلَى يَفْطَةِ فَرْعَةٍ؛¹⁰⁰

*Ali dva čudna glasa iznenada su ga vratila iznenada u budnost.*¹⁰¹

Ovaj primjer smo izdvojili, zato što je jedan od rijetkih u kojem imamo odsustvo veznika و ispred uvodne rečeničke partikule, te u ovom primjeru uvodna rečenička partikula لَكِنَّ ima funkciju konektora. Također, ovaj primjer nam pokazuje da bez obzira na to, da li se imenička fraza pojavljuje u jednini, dvojini ili množini, uvodna rečenička partikula zahtijeva da subjekat rečenice koju uvodi stoji u akuzativu.

4.2. SLOŽENI KOORDINATORI ISKLJUČNE REČENICE

Složeni koordinatori عَلَى أَنَّ، غَيْرَ أَنَّ، فَوْقَ أَنَّ، سِوَى أَنَّ، إِلَّا أَنَّ، بِنَيْدِ أَنَّ služe za uvođenje isključnih (ekskluzivnih) rečenica. To su takve naporedne rečenice u kojima se iz sadržaja prve rečenice isključuje sadržaj druge rečenice. U njima se upotrebljavaju brojni (složeni) veznici (sličnog značenja).¹⁰² Za svaki od ovih koordinatora ćemo ponuditi primjer, neke smo uspjeli pronaći u djelu koje smo izabrali, a neke smo preuzeli iz gramatike. Prevodni ekvivalenti složenih koordinatora isključne rečenice na bosanski jezik jesu *jedino što, osim što, samo što* i sl.

⁹⁹ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Esad Duraković, Svjetlost, Sarajevo, 1998., str. 18.

¹⁰⁰ Taha Husein, *al-ʿAyyām*, I-II, Dār al-Maʿārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 127.

¹⁰¹ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Nijaz Dizdarević, Svjetlost, Sarajevo, 1979, str. 163.

¹⁰² Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1998., str. 624.

فِي هَذَا الْعِيدِ زُرْتُ جَمِيعَ أَقْرَبَائِي بِيَدِ أَبِي لَمْ أَزِرْ ابْنَ الْعَمِّ جَعْفَرًا.¹⁰³

Ovog praznika posjetio sam sve svoje rođake, jedino što nisam posjetio amidžića Džafera.

زَهْرَةٌ فَتَاةٌ جَمِيلَةٌ سِوَى (فَوْقَ) أُمِّهَا مُتَدَبِّتَةٌ مُتَّفَقَةٌ.¹⁰⁴

Zehra je lijepa djevojka, osim što je pobožna i obrazovana.

U narednim dvama primjerima složeni veznici, koje Muftić navodi kao koordinate isključne rečenice, prevedeni su veznikom koncesivne rečenice *uprkos tome što*. To nije neobično budući da nabrojane složene veznike Badawi ubraja u koordinate adverzativne i subordinatore koncesivne rečenice.¹⁰⁵

تَنْفِيذُ الْقَانُونِ بِالْأَمْرِ الَّذِي يُنْكَرُ أَوْ يُعَابُ، عَيْرَ أَبِي أُعِيدَ هَذَا الطَّلَبِ إِلَى الْمَجْلِسِ رَاغِبًا فِي أَنْ يُعِيدَ النَّظَرَ فِيهِ...¹⁰⁶

Provođenje zakona u stvari koja se odbija ili ukorava, uprkos tome ovaj zahtjev vraćam vijeću želeći da se ponovno razmotri...¹⁰⁷

عَلَى أَنْ رِشْوَتُهُ كَانَتْ مُتَنَوِّعَةً؛ فَلَمْ يَكُنْ مُحْرَمًا فِي بَيْتِهِ...¹⁰⁸

Uprkos tome što je njegovo podmićivanje bilo raznoliko, u svom domu nije bio zakinut.¹⁰⁹

Uvodne rečeničke partikule su zadržale svoju rekciju, a to je da subjekat surečenice stoji u akuzativu, te da se iza partikule javiti i nenaglašene lične zamjenica. Na ovim primjerima vidjeli smo da ove veznike obično prevodimo veznicima isključne i koncesivne rečenice, *samo što, uprkos tome što, jedino što, osim što*.

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1998., str. 625.

¹⁰⁵ Elsaid Badawi et al., *Modern Written Arabic. A Comprehensive Grammar*, Routledge, London and New York, 2004., str. 611-614.

¹⁰⁶ Ṭaha Ḥusayn, *al-ʿAyyām*, I-II, Dār al-Maʿārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str.259 .

¹⁰⁷ Ṭaha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Esad Duraković, Svjetlost, Sarajevo, 1998., str.185.

¹⁰⁸ Ṭaha Ḥusayn, *al-ʿAyyām*, I-II, Dār al-Maʿārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str.41 .

¹⁰⁹ Ṭaha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Nijaz Dizdarević, Svjetlost, Sarajevo, 1979, str. 85.

5. UVODNE REČENIČKE PARTIKULE U ULOZI REČENIČKIH PRILOGA U ARAPSKOM JEZIKU

Prilozi su nesamostalne i nepromjenjive riječi koje se prilažu drugim riječima (najčešće glagolima, zatim pridjevima, imenicama, zamjenicama i samim priložima) da ih bliže odrede. Po značenju se prilozi dijele na dvije grupe: atributivni (označavaju osobine, svojstva, način vršenja radnje, intenzitet...) i adverbijalni (označavaju mjesto, vrijeme, uzrok, cilj, namjeru i sl.).¹¹⁰

S druge strane, rečenički prilozi su nepromjenjiva vrsta riječi kojom se izražava stav govornika prema onome o čemu se govori. „Služe za oblikovanje ili preoblikovanje iskaza, za davanje drugačijeg značenja dijelovima rečenice te za isticanje pojedinih riječi. Sa stajališta morfologije, oni su uglavnom prilozi ili veznici, ali nisu odredbe drugih riječi niti sredstava veze među riječima i rečenicama, nisu samo rečenični dijelovi, već više od toga: oni su jezički znaci koji se odnose na cijelu rečenicu ili na dio rečenice, rjeđe na jednu riječ; one u iskaz unose emotivnu obojenost i dr.“¹¹¹

Osnovna razlika između standardnih priloga i rečeničkih priloga se sastoji u tome što su prilozi glagolski modifikatori, oni preciziraju i situiraju glagolsku radnju po vremenu, mjestu i načinu njenog vršenja. Sem toga, prilozi su rečenički dijelovi, oni su dodaci za mjesto, vrijeme i način. Rečenički prilozi se, međutim, odnose na sadržaj cijele rečenice. Oni, dakle, nisu samo rečenički dijelovi, već više od toga, oni su istovremeno i zamišljena nadređena rečenica koja izražava lični stav govornika i modifikuju sadržaj cijelog iskaza.¹¹² Neki od rečeničkih priloga su: *zaista, zapravo, zbilja, obično, praktično, prosto, srećom, uostaom, ipak, možda, naravno, valjda, vjerovatno, zamalo* i dr.

Kao rečenički prilozi u arapskom jeziku upotrebljavaju se tri uvodne rečeničke partikule, a to su **لِيْتَ** o kojoj smo već govorili kao subordinatoru u arapskom jeziku, te **لَعَلَّ** i **لِيْتَ**. Ove tri partikule imaju funkciju rečeničkih priloga koji izražavaju stav govornika prema iskazu. U narednim pasusima ćemo obrazložiti svaku posebno i navesti primjere.

¹¹⁰ Dževad Jahić i dr., *Gramatika bosanskoga jezika*, DOM ŠTAMPE, Zenica, 2000., str. 295.

¹¹¹ Ibid., str. 302.

¹¹² Pavica Mrazović, Zora Vukadinović, *Gramatika srpskohrvatskog jezika za strance*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića Sremski Karlovci, Novi Sad: Dobra Vest, 1990., str. 407.

5.1. إِنَّ KAO REČENIČKI PRILOG

U ovom potpoglavlju ćemo govoriti o uvodnoj rečeničkoj partikuli إِنَّ koju smo obrađivali na početku našeg rada kao subordinator. No, sada ćemo pažnju posvetiti na njenu upotrebu kao rečeničkog priloga. Ova uvodna rečenička partikula ima funkciju intenzifikatora značanja. Spada u skupinu priloga koji izražavaju stav govornika prema onome što je iskazano.

Bloch navodi da se za ovu uvodnu rečeničku partikulu u klasičnoj arapskoj gramatici tvrdilo da izražava govornikovu sigurnost (u pitanjima), da je ono što je rečeno u rečenici činjenica, istina, da će se nešto zaista desiti i slično. Ova uvodna partikula se najčešće javlja u potvrdnim rečenicama, ali se može javiti i u odričnim rečenicama, kao i u pitanjima.¹¹³

Uvodna rečenička partikula إِنَّ uvodni nezavisne rečenice sa fokusom na subjekat. Obrazac uvodna rečenička partikula إِنَّ + subjekat + glagolska rečenica je veoma česta struktura u arapskom jeziku.¹¹⁴ Uvodna rečenička partikula إِنَّ ima funkciju intenzificiranja kada se koristi na početku rečenice. Naglašava da je ono što slijedi iza nje istina. Češće se koristi u klasičnom arapskom jeziku nego u savremenom, ali je prisutna u savremenom arapskom jeziku.¹¹⁵

Što se tiče prevoda na bosanski jezik, ova uvodna rečenička partikula se prevodi kao *uistinu, zaista, stvarno*. Ova partikula se može pojaviti u nekoliko različitih slučajeva, a to su:¹¹⁶

- Na početku imenske rečenice
- Iza zakletve
- U odnosnoj rečenici
- Pred rečenicom koja služi kao predikat nekoj konkretnoj imenici
- Pred subjektom rečenice čiji je predikat pojačan česticom وَ
- Iza potvrdnih čestica
- Iza čestica upozorenja

U narednim primjerima ćemo pokazati upotrebu uvodne rečeničke partikule إِنَّ.

¹¹³ Ariel A Bloch, *Studies in Arabic Syntax and Semantics*, Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 1991., str. 105.

¹¹⁴ Elsaid Badawi et al., *Modern Written Arabic. A Comprehensive Grammar*, Routledge, Oxon, 2004., str. 320.

¹¹⁵ Karin C. Ryding, *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005., str. 425.

¹¹⁶ Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1998., str. 575.

إِنَّ قِرَاءَةَ "الدَّلَائِلِ" عَبَثٌ لَا غِنَاءَ فِيهِ.¹¹⁷

Zaista je čitanje priručnika beskorisno.¹¹⁸

U ovom primjeru vidimo upotrebu uvodne rečeničke partikule إِنَّ kao rečeničkog priloga, koji stoji na početku imenske rečenice i intenzificira rečenicu za koju govornik smatra da je istinitog sadržaja. Subjekat ove imenske rečenice قِرَاءَةُ الدَّلَائِلِ koji je u formi genitivne veze se javlja u akuzativu zbog rekcije uvodne rečeničke partikule إِنَّ. Ova partikula se u ovom primjeru ponaša kao rečenični prilog i prevodi se na bosanski jezik prilogom *zaista*.

إِنَّهُ أَسْتَاذٌ فِي الْجَامِعَةِ.¹¹⁹

Uistinu je on profesor na univerzitetu.¹²⁰

Iz ovog primjera vidimo upotrebu uvodne rečeničke partikule إِنَّ kao rečeničkog priloga u okviru imenske rečenice čiji subjekat je lična zamjenica zamjenica u trećem licu jednine muškog roda tj. pronominalni sufiks.

نَعَمْ، إِنَّ الشُّرُوطَ الَّتِي تُشْتَرَطُهَا الْجَامِعَةُ فِي طَلْبَةِ الْإِرْسَالِيَّاتِ يَنْقُصُنِي بَعْضُهَا...¹²¹

Da, uslovi koje postavlja univerzitet imaju nedostatak zahtijeva.¹²²

Ovaj primjer smo izabrali zato što u njemu vidimo upotrebu uvodne rečeničke partikule إِنَّ iza potvrdne čestice. Muftić kaže da se ovakvom upotrebom ove partikule potvrđuje nečija izjava. Također, interesantno je da je rečenički prilog za intenzificiranje u prijevodu izostavljen, što nije neuobičajen slučaj.

¹¹⁷ Taha Ḥusayn, *al-ʿAyyām*, I-II, Dār al-Maʿārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 178.

¹¹⁸ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Esad Duraković, Svjetlost, Sarajevo, 1998., str. 193.

¹¹⁹ Taha Ḥusayn, *al-ʿAyyām*, I-II, Dār al-Maʿārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 279.

¹²⁰ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Nijaz Dizdarević, Svjetlost, Sarajevo, 1979, str. 230.

¹²¹ Taha Ḥusayn, *al-ʿAyyām*, I-II, Dār al-Maʿārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 256.

¹²² Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Nijaz Dizdarević, Svjetlost, Sarajevo, 1979, str. 180.

Postoji još jedan pogled na funkciju ove uvodne rečeničke partikule koju bi trebalo ispitati kritički. S vremena na vrijeme, naiđe se na prevodni ekvivalent ove partikule u vidu *gledajte, čujte* koji sugerišu na prikazivačku funkciju. Čini se da ovo razumijevanje nije utemeljeno na promatranju stvarne upotrebe ove partikule u ovom smislu, već na teoretskom razmatranju.¹²³

5.2. لَعَلَّ KAO REČENIČKI PRILOG

Ova uvodna rečenička partikula spada u priloge za izražavanje nade. Njen prevodni ekvivalent na bosanski jezik jeste *možda, valjda*.¹²⁴ Prilog sa kojim ga možemo uporediti jeste رُبَّمَا, ali on je samostalan prilog za razliku od لَعَلَّ koji ima rekciju i zahtijeva određene promjene imeničke fraze u funkciji subjekta ili topika u rečenici koju uvodi. لَعَلَّ se pojavljuje kao upravni član potpunih rečenica. Njihovu razliku u značenju nije baš tako jednostavno razdvojiti.¹²⁵

Rječnici ova dva priloga tretiraju kao sinonime, te je razliku pri značenju teško definirati. Uvodna rečenička partikula لَعَلَّ je sredstvo postavljanja cijele izjave u okvir nesigurnosti, dok رُبَّمَا služi za uvođenje pojma vjerovatnosti u bilo kojem trenutku. Jasno je da لَعَلَّ može izraziti nadu ili očekivanje, a رُبَّمَا to ne može uraditi unutar rečenica.¹²⁶ No, mi nećemo dalje zalaziti u ovu analizu, nego ćemo se fokusirati na uvodnu rečeničku partikulu لَعَلَّ.

Uvodna rečenička partikula لَعَلَّ dolazi ispred imenske ili glagolske rečenice. Kada se pojavi ispred imenske rečenice, onda će zahtijevati akuzativ imeničke fraze u funkciji subjekta ili tematiziranog elementa. U glagolskoj rečenici iza لَعَلَّ i subjekta dolazi “određeni” način imperfekta ili pak zavisni način konjunktiv s veznikom أَنْ ispred njega.¹²⁷

Od situacije zavisi da li će se rečenice koje su uvedene ovom vrstom uvodne rečeničke partikule shvatati kao očekivanje nečeg povoljnog (nade) ili kao pitanje zbog nesigurnosti šta će se dogoditi. Također, moguće je i izražavanje straha i sl. od nečega neprijatnog u budućnosti.¹²⁸ U

¹²³ Ariel A Bloch, *Studies in Arabic Syntax and Semantics*, Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 1991., str. 112.

¹²⁴ Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1998., str. 560.

¹²⁵ Elsaid Badawi et al., *Modern Written Arabic. A Comprehensive Grammar*, Routledge, Oxon, 2004., str. 324.

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1998., str. 560.

¹²⁸ Muftić navodi da postoji i skraćeni oblik ove uvodne rečeničke partikule, a to je عَلَّ koji ima istu upotrebu kao i لَعَلَّ. Takođe navodi da rijetko (dijalektalno, u plemenu عُقَيْلٌ) subekat imenske rečenice iza لَعَلَّ može doći u genitivu

narednim primjerima ćemo pokazati upotrebu uvodne rečeničke partikule لَعَلَّ, te koji su njeni prijevodni ekvivalenti u bosanskom jeziku.

وَمَنْ يَدْرِي لَعَلَّ هَذِهِ الْكَلِمَةَ الَّتِي أَلْقَاهَا فِي تَدْبِيرٍ وَعَنْ غَيْرِ إِرَادَةٍ أَنْ تَرُدَّهُ إِلَى تِلْكَ الظُّلْمَةِ الْمُظْلِمَةِ الَّتِي ظَنَّ أَنَّهُ قَدْ حَرَجَ مِنْهَا...¹²⁹

*I ko zna, možda bi ga ovaj govor koji je održao namjerno i nehotice vratio u onu tamnu tamu iz koje je mislio da je izašao.*¹³⁰

U navedenom primjeru vidimo primjer uvodne rečeničke partikule لَعَلَّ koja je uvela glagolsku rečenicu u okviru koje je predikat glagol u konjunktivu (أَنْ تَرُدَّ). Imenička fraza u funkciji subjekta uvedene rečenice formirana je od pokazne zamjenice هَذِهِ i imenice الْكَلِمَةَ, te modificirana odnosnom rečenicom i stoji u akuzativu. Uvodna rečenička partilula prevedena je na bosanski jezik rečeničkim prilogom *možda*. Ona ukazuje na mogućnost, za razliku od uvodne rečeničke partikule لَعَلَّ koja kao rečenički prilog potvrđuje istinitost suda izrečenog iskazom. Naredni primjer pokazuje upotrebu partikule لَعَلَّ u sličnoj strukturi glagolske rečenice.

وَلَعَلَّهَا أَنْ تَكُونَ قَدْ صَرَفْتَهُ عَنْ غَيْرِ دَرَسٍ مِنْ دُرُوسِهِ الْيَسِيرَةِ.¹³¹

*Možda će mu odvratiti pažnju bez jedne od njegovih lakih lekcija.*¹³²

لَعَلَّهُ أَصْدَقُ مَثَلٍ لِعَقِيدَةِ الرَّيْفِ فِي ذَلِكَ الْعَهْدِ.¹³³

*Možda je to najvjerniji primjer seoske vjere u ta doba.*¹³⁴

(mj. akuzativa). U rečenici iza لَعَلَّ se također može upotrijebiti i perfekt u predikatu (izražavajući neku pretpostavku). Ibid.

¹²⁹ Taha Husayn, *al-'Ayyām*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 312.

¹³⁰ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Esad Duraković, Svjetlost, Sarajevo, 1998., str. 205.

¹³¹ Taha Husayn, *al-'Ayyām*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 112.

¹³² Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Esad Duraković, Svjetlost, Sarajevo, 1998., str. 131.

¹³³ Taha Husayn, *al-'Ayyām*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964., str. 69.

¹³⁴ Taha Husein, *Dani*, s arapskog preveo Nijaz Dizdarević, Svjetlost, Sarajevo, 1979, str. 81.

U prethodnom primjeru partikula **لَعَلَّ** upotrijebljena je ispred imenske rečenice u okviru koje je subjekat lična zamjenica za treće lice jednine muškog roda u implicitnom akuzativu.

5.3. **لَيْتَ** KAO REČENIČKI PRILOG

Uvodna rečenička partikula **لَيْتَ** spada u skupinu priloga koji služe za izražavanje želje.¹³⁵ Tu još spada i čestica **لَوْ**. Ova partikula prethodi rečenicama i izražava puste želje. Također, ispred ove partikule se veoma često koristi čestica **يَا**.¹³⁶

Kada je riječ o prevodnom ekvivalentu ove uvodne rečeničke partikule, ona se prevodi sa *kad bi, da hoće, kamo sreće* što u bosanskom jeziku nosi primjesu značenja neostvarive želje. U narednim primjerima ćemo pokazati upotrebu ove partikule.

Nažalost, u korpusu koji smo izabrali za izradu ovog rada, nismo uspjeli pronaći nijedan primjer ove uvodne rečeničke partikule, što nam ujedno govori koliko je ova partikula rijetka u upotrebi. Ponudit ćemo primjer koji smo pronašli u gramatici na engleskom jeziku, te ćemo ponuditi naš prevod tog primjera. Iz prevoda vidimo izražavanje neostvarive želje.

لَيْتَ الْعَرَبَ يَتَنَبَّهُونَ إِلَىٰ مَا حَوْهُمْ مِنَ الْأَخْطَارِ.¹³⁷

Kamo sreće da su Arapi svjesni opasnosti oko njih.

¹³⁵ Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1998., str. 579.

¹³⁶ Elsaid Badawi et al., *Modern Written Arabic. A Comprehensive Grammar*, Routledge, Oxon, 2004., str. 326.

¹³⁷ Elsaid Badawi et al., *Modern Written Arabic. A Comprehensive Grammar*, Routledge, Oxon, 2004., str. 326.

6. ZAKLJUČAK

U ovom radu smo se bavili uvodnim rečeničkim partikulama u arapskom jeziku, njihovim funkcijama u rečenicama i prevodnim ekvivalentima. Uvodne rečeničke partikule predstavljaju funkcionalno heterogenu skupinu partikula koje se na arapskom jeziku nazivaju *إِنَّ* و *أَحْوَاثُهَا* i one su dio klase riječi u arapskom jeziku koje se nazivaju *نَوَاسِخٌ* odnosno riječi koje zahtijevaju upotrebu akuzativa imeničke fraze na poziciji subjekta imenske ili glagolske rečenice ili na poziciji tematiziranog elementa u okviru strukture topik-komentar. Dakle, ovu grupu partikula povezuje rekcija. Partikule iz ove skupine često se upotrebljavaju kao subordinatori, ali mogu imati i funkciju koordinatora i rečeničnih priloga.

Kada je riječ o njihovom gramatičkom djelovanju, ove partikule zahtijevaju da se imenička fraza u funkciji subjekta ili topika u rečenici koju uvode javlja u akuzativu. Ako je subjekat izražen ličnom zamjenicom, onda se ona javlja u formi nenaglašene zamjenice spojene u formi sufiksa iza uvodne rečeničke partikule i stoji implicitno u akuzativu. Također, subjekat ne mora nužno doći odmah iza partikule, već u okviru imenske rečenice sa izraženom inverzijom konstituenata može doći iza imenskog predikata u formi priloga ili prijedložne fraze.

Kao subordinatori upotrebljavaju se *إِنَّ*, *أَنَّ* i *كَأَنَّ* i mogu uvesti različite tipove zavisnih rečenica. Tako *إِنَّ* uvodi objekatsku rečenicu, *كَأَنَّ* irealnu poredbenu rečenicu, a *أَنَّ* može uvesti objekatsku, subjekatsku, predikatsku, rečenicu u službi komplementa imeničke i pridjevske fraze. Broj tipova zavisnih rečenica je veći ukoliko se uzmu u obzir i složeni subordinatori koji u svojoj strukturi imaju jednu od partikula *إِنَّ* ili *أَنَّ*.

Partikula *لَكِنَّ* upotrebljava se kao koordinator nazvisne suprotne rečenice, a složeni koordinatori mogu uvesti pored suprotne i isključne rečenice. Zanimljiva pojava koju smo primijetili jeste da se uz uvodnu rečeničku partikulu *لَكِنَّ* u cijelom korpusu koji smo izabrali za izvor primjera ni u jednom slučaju ova partikula nije se pojavila bez veznika *وَ*. Iako se u gramatikama navodi da se ova dva veznika često pojavljuju zajedno u našem korpusu *لَكِنَّ* kao koordinator suprotne rečenice javlja se isključivo uz veznik *وَ*.

Tri uvodne rečeničke partikule javljaju se i kao rečenički prilozici. To su *إِنَّ*, *لَعَلَّ*, *أَلَيْتَ*.

Uvodne rečeničke partikule su naizgled veoma jednostavna skupina riječi, ali veoma važna, jer gotovo da nije moguće pronaći odlomak teksta a da u njemu nije upotrijebljena jedna ili više ovih partikula. Vidjeli smo iz ovog rada da one uvode različite vrste rečenica, te da tvore različite vrste složenih subordinatora, te da su i njihovi prevodni ekvivalenti veoma različiti. Uvodne rečeničke partikule su jedna malobrojna grupa partikula povezanih reakcijom koja doprinosi ostvarivanju različitih funkcija i značenja. Neke od njih su izrazito polifunkcionalne, poput partikula **أَنَّ** i **إِنَّ**, te su zbog toga vrlo često u upotrebi. Druge, poput **لَيْتَ** imaju jednu funkciju i značenje te shodno tome rijetko se i upotrebljavaju.

SAŽETAK

Uvodne rečeničke partikule u arapskom jeziku igraju ključnu ulogu u organizaciji rečenica i određivanju njihove funkcije. U ovoj analizi, istraživali smo uvodne rečeničke partikule koje u arapskom jeziku mogu imati funkciju subordinatora, koordinatora i rečeničkih priloga, što se ogleda i u strukturi rada. Kao korpus istraživanja koristili smo djelo *Dani (al-`Ayyām) Tahe Huseina (Ṭaha Ḥusayn)*. Najprije smo se fokusirali na uvodne rečeničke partikule u funkciji subordinatora u arapskom jeziku, gdje smo obrađivali uvodnu rečeničku partikulu 'anna أَنْ kao subordinator objekatske, subjekatske i predikatske rečenice, zatim, kao partikulu koja uvodi rečenicu na poziciji drugog člana genitivne veze i komplementa u imeničkoj frazi. Partikule u ovoj funkciji olakšavaju razumijevanje veze među različitim rečenicama. U sklopu ovog poglavlja obradili smo i uvodnu rečeničku partikulu إِنَّ koja uvodi objekatsku rečenicu iza glagola قَالَ. Također, analizirali smo i uvodne rečeničke partikule لِأَنَّ i كَأَنَّ koje imaju funkciju subordinatora uzročne i poredbene rečenice u arapskom jeziku. U analizi uvodnih rečeničkih partikula, važno je istražiti i složene subordinatore koji nastaju kombinacijom uvodnih rečeničkih partikula i drugih riječi. Ovi složeni subordinatori omogućavaju preciznije izražavanje kompleksnih odnosa između dijelova rečenica. U radu smo objasnili uvodne rečeničke partikule kao složene subordinatore uzročne, posljednične i koncesivne rečenice. Drugi ključan aspekt ovog rada jesu uvodne rečeničke partikule u funkciji koordinatora u arapskom jeziku. U sklopu ovog poglavlja analizirali smo uvodnu rečeničku partikulu لَكِنَّ kao koordinator adverbzivne rečenice i složene izraze sa uvodnom rečeničkom partikulom أَنَّ koji su koordinatori isključne rečenice. Uvodne rečeničke partikule u ulozi rečeničkih priloga u arapskom jeziku, kao treći element ovog rada, dodatno modificiraju rečenice. U korpusu smo analizirali upotrebu إِنَّ، لَعَلَّ، لَيْتَ u funkciji rečeničkih priloga. Njihova precizna upotreba doprinosi jasnosti, koherenciji i bogatstvu izraza u arapskom jeziku, čineći ih jednim od ključnih elementa jezičke strukture. U radu je korištena relevantna literatura.

Ključne riječi: uvodne rečeničke partikule, subordinator, koordinator, rečenički prilozi

SUMMARY

'Inna class accusative particles ('Inna and its sisters) in Arabic language play a crucial role in organizing sentences and determining their functions. In this analysis, we explored 'Inna class accusative particles categorizing their functions as subordinators, coordinators, and sentence adverbs, forming the main divisions of this work. We aimed to provide a detailed understanding of each function within a concrete context using the corpus of *Days (al-'Ayyām) by Taha Hussein (Ṭaha Ḥusayn)*. Initially, our focus was on 'Inna class accusative particles functioning as subordinators in the Arabic language. We examined the particle 'anna as a subordinator in object, subject, and predicate sentences, as the subordinator that introduce second element of the genitive connection and complement in a nominal phrase. Through corpus analysis, we observed that subordinators introduce dependent clauses, facilitating comprehension of relationships between different sentences. In this chapter, we also covered the particle 'inna, which introduces object clauses. Additionally, we analysed particles *li'anna* and *ka'anna*, serving as subordinators in causal and comparative clauses in the Arabic language. Within the analysis of 'Inna class accusative particles, it is essential to explore complex subordinators formed by combining 'inna and its sisters with other words. We explained 'Inna class accusative particles as complex subordinators in causal, consequential, and concessive sentences. The work illustrated 'Inna class accusative particles, role as coordinators in the Arabic. In this section, we analysed the particle *lākinna* as a coordinator of adversative sentences and complex expressions with the particle 'anna, which coordinates exclusive sentences. 'Inna class accusative particles as sentence adverbs, the third element of this study, further modify sentences. In the corpus, we observed the use of sentence adverbs represented by the following particles: 'inn, *layta*, *la'alla*. Their precise use contributes to clarity, coherence, and richness of expression in Arabic, making them a key element of linguistic structure. Finally, we listed the literature and sources used in the preparation of this master's thesis.

Keywords: 'Inna class accusative particles, subordinator, coordinator, sentence adverb

IZVORI I LITERATURA

IZVORI:

1. Ḥusayn, Ṭaha, *al- 'Ayyām*, I-II, Dār al-Ma'ārif bi Miṣr, al-Qāhira, 1964.
2. Husein, Taha, *Dani*, s arapskog preveo Nijaz Dizdarević, Svjetlost, Sarajevo, 1979.
3. Husein, Taha, *Dani*, s arapskog preveo Esad Duraković, Svjetlost, Sarajevo, 1998.

LITERATURA

1. Ahmed, Hossam Eldin Ibrahim, *Verbal Complementizers in Arabic*, [doktorska disertacija], The University of Utah, 2015.
2. Badawi, Elsaid, Carter, M. G., Gully, Adrian, *Modern Written Arabic. A Comprehensive Grammar*, Routledge, London and New York, 2004.
3. Bloch, Ariel A., *Studies in Arabic Syntax and Semantics*, Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 1991.
4. Buckley, Ron, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Libranie du Liban Publishers, s. a.
5. Cantarino, Vincete, *Syntax of Modern Arabic Prose. The Expanded Sentence*, Vol. 2, Indiana University Press, Bloomington-London, 1975.
6. Cantarino, Vincete, *Syntax of Modern Arabic Prose. The Compound Sentence*, Vol. 3, Indiana University Press, Bloomington-London, 1975.
7. Dickins, James, "The Pervasiveness of Coordination in Arabic with Reference to Arabic>English Translation", *Language in Contrast*, 17:2, John Benjamins Publishing Company, 2017., str. 229-254.

8. Esseesy, Mohssen, *Grammaticalization of Arabic Prepositions and Subordinators*, T. Muraoka, Brill, Leiden – Boston, 2010.
9. Ḥasan, 'Abbās, *al-Naḥw al-Wāfī*, Vol. 2, Dār al-Ma'ārif, Miṣr, 1974.
10. Jahić, Dževad, Halilović, Senahid, Palić, Ismail, *Gramatika bosanskoga jezika*, DOM ŠTAMPE, Zenica, 2000.
11. Kordić, Snježana, “Koordinacija i subordinacija u složenim rečenicama slavenskih jezika”, *Južnoslovenski filolog*, 64, Beograd, 2008.
12. Mrazović, Pavica, Vukadinović, Zora, *Gramatika srpskohrvatskog jezika za strance*, Dobra vest, Novi Sad, 1990.
13. Muftić, Teufik, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1998.
14. Muğālasa, Maḥmūd Ḥusnī, *al-Naḥw al-šāfī*, Mu'assasa al-Risāla, Bayrūt, 1997.
15. Ryding, Karin C., *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005.
16. Tanasković, Darko, “Arapski masdar u svetlosti teorije o vrstama reči”, *Linguistica*, 15:1, 2015., str. 197-207.